

Paula Mulinari, Nazem Tahvilzadeh, Lisa Kings

Dekolonialt socialt arbete

om relationen mellan gräsrotsrörelser och kritiskt socialt arbete i den urbana periferin

Decolonial social work: on the relation between grass-root movements and critical social work in the urban periphery

The purpose of this article is to identify and analyze the conditions and strategies for creating a critical and decolonial social work in the urban periphery. In this article we explore Save the Children's program "On equal terms", that during the past decade created a space for local mobilization in several areas in Sweden, with the purpose of resolving communal problems. The article identifies three elements as central for their critical social work: the empowerment of a new generation of social organizers grounded in the urban periphery; the forming of alliances for the purpose of developing new languages and strategies to address problems and solutions in alternative ways; and the construction of counter-publics through the appropriation of space for the establishment of citizen-driven meeting places. Through these strategies and conditions, a decolonial social work was formed. Inspired by theories of resistance and mobilization, we interpret the work of "On equal terms" as an expression of the politics of public-making and border work that transcends the separation between activism and social work, giving space for new alternatives and horizons.

Paula Mulinari är docent i socialt arbete vid institutionen för socialt arbete, Malmö Universitet
Nazem Tahvilzadeh är fil.dr. i offentlig förvaltning och verksam som forskare och lärare på Avdelningen för urbana och regionala studier, KTH, samt som universitetslektor i statsvetenskap, Malmö universitet.

Lisa Kings är fil. dr i sociologi och docent i socialt arbete vid Södertörns högskola

Kontakt: paula.mulinari@mau.se

Inledning

Ett kritiskt socialt arbete grundar sig i en vilja att förändra rådande ojämlika samhällsordning genom mänsklig frigörelse, kunskapskritik, självreflektion och ifrågasättande av olika former för dominans (Fook 2003). För att identifiera, påverka och förändra övergripande samhällsproblem är närheten till de sociala rörelserna en viktig förutsättning (Dominelli 2002). I den här artikeln utforskar vi vad som sker i gränslandet mellan social mobilisering för rättvisa och det professionella sociala arbetet. På detta sätt kan vi förstå hur ett kritiskt socialt arbete återuppträffas i människors strävan efter självbestämmande och självförverkligande (jfr Young 2002 Freire 1976), ett solidariskt socialt arbete som organiseras ”*av människor med människor och för människor*” (Dahlstedt & Lalander 2018 s. 20).

Nyliberalismens ekonomiska och ideologiska konsekvenser har emellertid inneburit att ett mobiliserande socialt arbete marginaliserats till fördel för ett individualiserat perspektiv där diagnostiserande, myndighetsutövande och även repressiva inslag blivit alltmer framträdande (Noble 2015; Denvall, Heule & Kristiansen 2016). Det förebyggande sociala arbetet i den svenska urbana periferin bedrivs allt mer inom ramen för områdesavgränsade och tidsbegränsade utvecklingsprojekt (Herz 2016). Den kritiska potentialen i dessa projekt är ofta marginell, och handlar enligt forskaren Päivi Turunen främst om att ”samordna professionella, frivilliga, privata och lokal-samhälleliga resurser för de mest utsatta klient- och boendegrupperna” (2004 s. 73). Denna projektbaserade ”förortspolitik” har kritiserats för att inte kunna lösa sociala problem, utan snarare vara ett symptom av en rasifierande politik som identifierar vissa platser och dess invånare som orsaken till sociala problem (Tahvilzadeh & Kings 2018). I kontrast till ambitioner om nära samverkan med de boende och det lokala föreningslivet, saknar dessa projekt och dess anställda ofta förankring i lokalsamhället och bidrar till att direkt eller indirekt hämma social mobilisering (jfr Dikeç 2007). Dessutom har de områdesbaserade projektens alltmer repressiva tendenser bidragit till en ökad militariserad statlig och privat närvaro i form av poliser, ordningsvakter, övervakningskameror, ljudskrämmor med mera (Urban 2018).

Som en motpol till dessa projekt bidrog 2010-talets ungdomsinitierade anti-rasistiska förortsrörelser till en politisk förnyelse där man genom social mobilisering försökte finna kollektiva lösningar på gemensamma problem, som till exempel omvandlingen av hyreslägenheter. (Tahvilzadeh & Kings 2018; León Rosales & Ålund 2018; Sernhede, León Rosales & Söderman 2019). Organisationer som *Megafonen*, *Hassela ungdomsrörelse*, *Förenade Förorter*, *Förorten mot våld*, *Pantrarna för upprustning av förorten* med flera blev offentligt uppmärksammade, men också motarbetade (Tahvilzadeh & Kings 2018). Deras basarbete bestod i social mobilisering, sociala och kulturella aktiviteter samt formande av olika motoffentligheter (jfr Fraser 1990) med och för ungdomar i den urbana periferin. I den här artikeln disku-

terar vi hur dessa rörelers arbete kom att påverka det lokala professionella sociala arbetet. Genom att organisationer som Rädda Barnen närmade sig förortsrörelsens visioner och praktiker, kan vi se hur ungdomars platsbaserade sociala mobilisering inspirerat framväxten av ett kritiskt och dekolonialt socialt arbete.

Artikeln syftar till att identifiera och analysera förutsättningar och strategier för att skapa ett kritiskt socialt arbete i den urbana periferin. Vi lyfter fram Rädda Barnens (RB) professionella sociala verksamhet *På lika villkor* (PLV) som ett exempel på potentialen för ett kritiskt socialt arbete med grund i social mobilisering. PLV:s verksamhet och bidrag analyseras här som ett *dekolonialt socialt arbete*. Med ett dekolonialt socialt arbete avses inte ett färdigt metodpaket, utan snarare upparbetandet av en kollektiv och gränsöverskridande förmåga att lösa gemensamma problem på lokal nivå, med stark förankring och närvaro bland människor som drabbas av dessa problem. Det innebär att med förankring i människors vardagsliv ställa frågor under nya villkor med nya perspektiv.

I avsnittet som följer presenterar vi teorier om motstånd och mobilisering och begreppet *dekolonialitet*, som inspirerat vår analys. Därefter redogör vi för textens material och de metoder vi använt oss av för analysen, för att sedan empiriskt utveckla hur detta kom till uttryck i vår tolkning av PLV i Malmö och Stockholm 2017–2018. Vi avslutar med en sammanfattande reflektion.

Dekolonialt socialt arbete i rörelse

Socialt arbete, i dess olika former, funktioner och platser har på olika sätt påverkats av sociala rörelers kamper (Thompson 2002; Mullaly 2010; Sernhede m.fl. 2019). Det gäller både sociala rörelser med radikala krav på ökad jämlikhet, rättvisa och deltagande och rörelser som präglats av rasistiska, reaktionära och konservativa idéer (Noble 2015). Den feministiska rörelsen (Mattsson 2010), arbetarrörelsen (Korpi 1978), queer-rörelsen (Hicks & Jeyasingham 2016), den antirasistiska asyrrörelsen (Nordling 2017; Söderman 2019) och funkisrörelsen (Nouf-Latif, Bertilsdotter-Rosqvist & Markström 2019) har exempelvis på olika sätt utmanat och omvandlat det sociala arbetet till en mer kritisk praktik. För att fånga på vilket sätt PLV:s arbete sammanvävs med den urbana rättviserörelsen, utgår vi i den här texten ifrån Janet Newmans inspirerande analys av den feministiska rörelsens inverkan i "maktens rum". Newmans begrepp hjälper oss att utforska och förstå på vilket sätt kunskapen och erfarenheterna som finns i de sociala rörelserna genom ett motståndsarbete översätts och omsätts in i politiska institutioner och det sociala arbetet. I boken *Working the spaces of power. Activism, neoliberalism and gendered labour* (2012) studerar Newman hur feministiska aktivister tar med sig kunskap och engagemang från rörelsen in i organisationer, profession och akademi. Newman identifierar två former för politik

som varit centrala för det feministiska arbetet: *offentliggörandets politik* och *gränsöverskridande kreativt arbete*. Begreppet offentliggörandets politik fångar hur feministerna skapar nya offentligheter genom att bland annat sammanföra nya aktörer, men också genom att skapa nya rum och praktiker som på olika sätt förmår utmana den etablerade politiska och ideologiska offentligheten (Newman 2013 s. 523–525). Därigenom bidrar offentliggörandets politik till att skapa subversiv politik genom att forma och sprida nya offentliga diskurser som utmanar befintliga förgivettagna sanningar. Offentliggörande kan innebära att *synliggöra* missnöje med rådande politik genom offentliga protester. Det kan även innebära att erbjuda andra analyser: att publicera utredningar, rapporter, artiklar och andra texter som frilägger kunskap och uppmärksammar omvärlden på växande ojämlikheter eller ineffektiv politik. Offentliggörande politik skapas också genom *offentliga konversationer* som syftar till att förändra diskurser och förtryckande kulturer inom olika sfärer. Konversationerna kan förändra idéer och politiska institutioner, liksom medias uppmärksamhet på olika frågor (Newman 2014 s. 140–141). Begreppet *gränsöverskridande kreativt arbete*¹ innebär att politiskt arbete kräver återkommande förhandling och konfrontation med etablerad politik. För att finna nya vägar och förhandlingar engagerar sig feministerna i att översätta hur direktiv och inbjudan från maktens rum kan vägras, hanteras eller omarbetas. De feministiska aktivisterna som Newman intervjuar ägnar sig åt ett kreativt arbete där målet är att ständigt söka efter och vara lyhörd för nya lösningar och problem. Det innebär att samla, översätta, sömma ihop, slingra sig fram, agera mellanhand och hantera mot-sättningar under ofta osannolika odds. En av feministernas centrala verktyg är enligt Newman att utmana de traditionella uppfattningarna om kunskap och makt, inte minst genom att identifiera nya maktrelationer och synliggöra konfliktperspektiv. En avgörande faktor som möjliggör detta arbete är enligt författaren att aktivisterna befinner sig vid olika gränser: mellan det betalda och obetalda arbetet, mellan det privata och offentliga, mellan institutioner och gräsrotter:

[...] deltagarna försökte påverka det dominerande, men ofta från platser vid gränsen som gav dem möjligheten att behålla länken till aktivistnätverk och att experimentera med alternativa idéer. Deras närhet till de vidare nätverken, menar jag, möjliggjorde för individerna att verka i maktens rum utan att bli helt inkorporerade i dominerande regimer. (Newman 2014 s. 137. Vår översättning)

Det är därmed bland annat feministernas deltagande i de sociala rörelserna som möjliggör att de kan förändra och göra avtryck i olika institutioner och offentligheten.

1 'Gränsöverskridande' är vår egna översättning av Newmans begrepp *border work*, som också kan förstås som 'gränsarbete'.

Det gränsöverskridande arbetets roll i skapandet av nya former för kunskaper och visioner lyfts också fram som en central praktik i skapandet av en dekolonial epistemologi och ett dekolonialt motstånd inom det postkoloniala teoretiska fältet.

Inom dekoloniala studier argumenterar den argentinske filosofen Walter D. Mignolo (2011) för att dekolonialitet kräver en epistemologisk civil olydnad, ett tänkande som sker i gränslandet, på gränserna och på platserna som moderniteten definierat som sin utsida. Just att ägna sig åt "ett tänkande längs gränserna" formulerar han som centralt villkor för dekolonialitet (2011 s. 277. Vår översättning), vilket kommer till uttryck i praktiker som "fokuserar på att förändra premisserna för konversationen och inte bara dess innehåll" (2011 s. 275. Vår översättning). En dekolonial strategi innebär därför bland annat att försöka att avlära sig *för att lära sig*, genom samtal som betonar behovet av både självbestämmande och självförverkligande. Mignolos (2011) argument för epistemologisk civil olydnad har sin grund i Franz Fanons filosofi och är ett arv från Bandungkonferensen.² Den epistemologiska civila olydnaden innebär att söka efter andra lösningar än de som idag dominerar, exempelvis ett annat sätt att förstå vad som konstituerar "modernitet" och "utveckling". När de "andra" (där inkluderas olika grupper som av de dominerande definierats som den andra, och därmed fråntagits sin rätt till humanitet) vägrar att använda sig av beskrivningar, förklaringar och handlingsverktyg som tillhandahålls av makten, när de vägrar både assimilation och resignation, skapas förutsättningarna för gränsepistemologi. Då formas ett tredje alternativ där tidigare koloniserade subjekt avlänkas (*delink*), vilket innebär att inte acceptera de alternativ som anses vara möjliga, utan att i stället våga skapa egna alternativ. En dekolonial strategi kan därför i vår tolkning handla om att uppjobba förmåga och mod att ställa frågor på ett nytt sätt under nya villkor, och att uppjobba en förmåga att försöka ändra konversationens premisser.

Flera av de här strategierna blev centrala element för PLV:s kritiska sociala arbete i den urbana periferin. PLV:s konkreta arbeten menar vi kan tolkas som både "ett tänkande längs gränserna" och ett gränsöverskridande arbete som överbryggar dikotomin mellan aktivism, styrning och det sociala arbetet. Även om PLV verkar inom etablerade rum (en internationell icke-statlig organisation) och bedriver professionellt socialt arbete genom avlönade medarbetare, försöker de också skapa egna rum som drivs av lokalsamhällets organisationer och individer. Både Newman och Mignolo betonar vikten av gränsöverskridande arbete för att skapa nya former för kunskaper och motstånd. De pekar både på vikten av den nära relationen med rörelser för att dessa nya kunskaper ska kunna formuleras och ta plats, och inte minst för att de ska kunna skapa

2 Bandungkonferensen genomfördes i Indonesien 1955. I detta politiska möte sökte afrikanska och asiatiska länder en gemensam grund för en alternativ framtid där de själva kunde avgöra sina vägval bortom västvärldens bipolära koloniala ordning.

ett frö till alternativa visioner för hur ett samhälle kan organiseras. Med ett dekolonialt socialt arbete avses mot bakgrund av denna analys inte en handlingsväg som likt ett metodpaket är färdigt att implementera. Det avser snarare att utarbeta en kollektiv vilja att lösa gemensamma problem på lokal nivå, med stark förankring och närvaro bland människor som utsatt för förtyck, repression och exploatering. Det innebär att med gränsöverskridande och sammanlänkande konkreta politiska arbeten söka förankring i människors vardagsliv och att från denna horisont ställa frågor under nya villkor med nya perspektiv. Fortsättningsvis ska vi beskriva hur PLV:s arbete bar på tre centrala element som kom att skapa det vi menar kan förstås som ett dekolonialt socialt arbete. Först redogör vi för vår metodologi och det analyserade materialet.

Metod och material

Bakgrunden till studien utgörs av långvarig närvaro i marginaliserade områden i Sveriges storstäder. Denna form av materialinsamling kan liknas vid vad Michael Burawoy (2003) kallar återvändande fältarbete. Utifrån en bred definition av aktionsforskning (se Whyte 1991) har vi som socialt engagerade forskare bedrivit studier relaterade till civilsamhälle, rasism, arbetsmarknad, demokrati och urban politik. Det sociala engagemanget innebär att vi förutom att skapa kunskap och skriva texter för vetenskapssamhället på olika sätt engagerat oss aktivt i de grupper och platser som vi följer. Det har exempelvis handlat om att samproducera texter, delta vid seminarier och konferenser som diskussionsparter eller föredragshållare, eller att bistå organisationen när man författar projektansökan. Samarbetet har varit både formellt och informellt. Med andra ord ser vi inte att forskarens roll bör vara begränsad till rollen som observatör, och den praktiska användbarheten av forskningen och forskarens engagemang bör inte heller vara underordnat kunskapsproduktion som sådan (Pålshaugen 2006).

Det är mot denna bakgrund och särskilt i relation till tidigare projekt om ungdomars och deras rörelsers organisering och påverkan i den urbana periferins politik som vi kom att bekantas med RB och PLV. Organisationens etablerade närvaro i stadsdelarna kring Järvafältet i Stockholm och arbetssättet med social mobilisering och lokal förankring är utifrån våra tidigare erfarenheter ovanliga (jfr Kings 2011). Den relation som upparbetats med PLV föranledde en formell förfrågan att genomföra av RB finansierad utvärdering av PLV:s arbete i Stockholm och Malmö. Utvärderingen skulle användas i internt utvecklingsarbete. Vi tackade ja till att genomföra utvärderingen, förbehållet att vi fick använda det insamlade materialet även för vetenskapliga ändamål. På detta sätt fick vi möjlighet att utveckla det här materialet både som en praktisknära och användningsorienterad rapport (Kings, Mulinari & Tahvilzadeh 2019) och som material för vetenskaplig reflektion och produktion.

I den här artikeln utgår vi primärt från det empiriska material som samlades in för utvärderingsrapporten. Även om materialet omfattar PLV:s verksamhet i två olika städer, är vår ambition inte att ställa verksamheterna på de olika platserna gentemot varandra, utan i stället analysera PLV:s utveckling i Malmö och Stockholm som delar av samma fall. Syftet med artikeln är att sätta de empiriska resultaten i ett annat teoretiskt sammanhang med ambitionen att bistå den allmänna kunskapsproduktionen och det praktiskt inriktade kritiska sociala arbetet. Det empiriska materialet är begränsat till intervjuer och deltagande observation med anställda inom RB och PLV. Konkret omfattar detta 10 intervjuer om cirka 1–1,5 timme med samtliga anställda (och en tidigare anställd som bytte arbete under projektets gång). Majoriteten var inte utbildade socionomer, men hade en högskoleexamen inom ett samhällsvetenskapligt ämne. Två av de anställda, en i varje stad, hade i sin tjänst ett visst strategiskt ansvar. Ytterligare en hade en strategisk position för PLV i hela landet, men var baserad i Stockholm. De övriga arbetade praktiskt i städernas urbana periferi. Materialet består också av deltagande observationer under cirka ett års tid vid PLV:s olika möten och workshoppar (vanligtvis halvdagar, varannan månad), som var en del av utvecklingen av den så kallade *Partnerskapsmodellen*. Under utvärderingsarbetet hade forskarna fortlöpande kontakt med ansvariga för verksamheten. I arbetet med att färdigställa den slutgiltiga rapporten har informanterna involverats genom att tillsammans med forskarna diskutera utkast till analys och resultat. Men det är forskarna som är ansvariga för den slutgiltiga analysen.

Vi övergår nu till att identifiera de bärande elementen för PLV:s kritiska och dekoloniala sociala arbete.

På lika villkor: tre element för dekolonialt socialt arbete

RB:s (2018) uppmärksammade rapporter *Barnfattigdom i Sverige*, som publicerats sedan 2002, visar att upp till vart femte barn med utländsk bakgrund lever i ekonomisk utsatthet. Mot den bakgrunden startar RB projektet PLV. I ett första skede arrangerar PLV "kill- och tjejforum" i den urbana periferin i Göteborg, Malmö och Stockholm 2008–2009. I dessa forum kombineras diskussioner, sociala aktiviteter och inslag av folkbildning kring barnrätt. När projekten går mot sitt slut runt åren 2011–2012 beslutade RB att fortsätta ett långsiktigt arbete i socioekonomiskt utsatta områden, nu primärt med finansiering från företag. Under den perioden sammanfaller PLV:s arbete med en pågående ungdomsdriven social mobilisering.

I Järva i norra Stockholm befinner sig PLV i centrum för processer som bidrog till framväxten av gräsrotsrörelsen *Megafonen* 2010–2014. Fröet till denna mobilisering var diskussionskvällar som ungdomarna arrangerade av, för och med varandra med visst begränsat stöd av bland annat PLV. Genom detta samarbete fick PLV också kon-

takt med likasinnade aktivister i Göteborg och Malmö. Kill- och tjejforumen och den mobilisering som vid den perioden hade stort genomslag i offentligheten ställde PLV inför nya utmaningar. Verksamheten politiserades både genom att lokalbefolkningen uppvaktade de anställda med fler frågor och för att relationerna med kommunala förvaltningar blev mer spända, eftersom kommunen ville att både RB och PLV skulle ta avstånd från Megafonens arbete. I stället valde PLV att fördjupa sitt samarbete. Den nära kopplingen till förortsrörelsen är för PLV en central förutsättning för det sociala arbete som kommer att utvecklas. Ortenrörelsens platsförankrade kamper i den urbana periferin förenas i ett gemensamt problematiserande av rasifieringsprocesser i politiken, inte minst hur "orten" – deras hem – stigmatiseras i media och i politiska processer.³ Dessa ungdomsdrivna rättviserörelsers antirasistiska gärning var bland annat deras skicklighet i att peka ut och namnge den rasism och det förtryck på sätt som inte kunde ignoreras av politiska makthavare. I sammanhang där makthavare presenterade program som lovade utveckling och social förändring motsatte sig dessa gräsrotsrörelser, genom politiskt arbete och engagemang i sakfrågor som privatisering av bostäder eller rättvisa livsmiljöer för ungdomar, de ovanifrån lagda premisserna för att definiera vad som lovats vara "utveckling".

Den nära relationen till rörelsen och de kritiska ståndpunkterna innebar till exempel att PLV inte kunde räkna med tillgång till fritidsgårdar för att nå ungdomar. Vid den tidpunkten fanns det redan inom PLV en stark frustration över att deras arbete begränsades till att "släcka bränder", i stället för mer långsiktigt och lokalt förankrat mobiliseringsarbete. Runt 2016 formaliserades vittgående planer för att grundlägga ett långsiktigt arbete med politisk påverkan i flera stadsdelar. Programförklaringen var omfattande:

Vi anser att vi behöver ta ett helhetsgrepp på frågorna; vi behöver samverka med andra aktörer, vi behöver ha en mer långsiktig finansiering och ett mer systematiskt påverkansarbete. Om vi nu vill att exempelvis skolresultaten ska höjas i en skola så behöver vi titta på den utbredda trångboddheten som påverkar barns möjlighet till utrymme att göra läxor. För att skapa förändring i bostadssituationen så behöver vi titta på situationen på arbetsmarknaden osv. Vi bör alltså titta på frågorna från olika dimensioner och inse att vi inte kan lösa samtliga utmaningar som en enskild aktör. Det är när vi samverkar som vi också kan komplettera varandras verksamheter och undvika att göra liknande projekt som oftast är kortsiktiga. (Rädda Barnen 2016 s. 5)

3 Med rasifiering avses de processer varmed individer och grupper genom skillnadsskapande och hierarkiserande föreställningar representeras som lika/olika respektive underlägsna/överlägsna.

PLV formulerar vidare 13 målinsatser: att sprida kunskap om rättigheter för bättre livsvillkor, frihet från våld och förtryck, förbättra hälsan, tryggare boende, stimulerande utemiljöer och samhällsservice, mer kompenserande skola, demokratiskt deltagande och så vidare (Rädda Barnen 2016). Detta arbete skulle genomföras i Stockholm av fem och i Malmö fyra anställda 2017. RB försåg verksamheten med stödfunktioner och finansiering, men någon större budget utöver personalkostnader fanns inte. På papperet framstod PLV således som en marginell verksamhet och som ett konventionellt socialt projekt i "förorten". Att uppleva PLV under arbete gav dock ett helt annat intryck. Deras arbete bar på tre element som vi identifierar som centrala i att skapa ett dekolonialt socialt arbete, nämligen 1) att rekrytera och bemäktiga en ny generation av kritiskt sinnade sociala organisationer med nära koppling till gräsrotsrörelser, 2) att nyttja sina plattformar för att forma allianser och språk för social mobilisering med likatänkande aktörer och 3) att upprätta nya motoffentligheter genom appropriering av rum – medborgardrivna mötesplatser – varigenom organisationerna kunde sammanlänka civilsamhället och offentliggöra nya politiska alternativ. I kommande avsnitt redogör vi för och analyserar dessa element.

"PLV-kroppar och hjärnor": plattform för nya sociala organisationer

I rekryteringsprocesser söker PLV lokalt förankrade organisationer i respektive orters civilsamhälle. Åldersspannet ligger mellan 25 och 35 år, de flesta är bruna eller svart-hyade med migrationsbakgrund i Latinamerika, Asien eller Afrika, flera är muslimer, och har på olika sätt en nära anknytning till orterna där PLV är verksamma i den urbana periferin. De flesta har antingen växt upp eller är bosatta där och har en anknytning till förortsrörelsen. På många sätt skiljer sig därmed de anställda inom PLV från majoriteten i RB. Principerna för rekrytering handlar således inte bara om formell utbildning. PLV framhåller behovet av kritiska förhållningssätt som en mer eller mindre outtalad kompetens benämnd som "PLV-kroppar och hjärnor":

PLV-kroppar och hjärnor behövs för de här perspektiven, det handlar om både kroppar och perspektiv. Det vill säga, en större grupp icke-vita förortsförankrade personer som förstår orsak och verkan, samt arbetar utifrån en analys om vad konsekvenser av barnfattigdom och segregation innebär. (IP1 Stockholm)

Genom att skapa en kritisk massa organisationer med antirasistisk medvetenhet, skapar PLV inte bara en plattform för en ny generation sociala organisationer med förankring i den urbana periferin. Den kritiska massan skapar också ett utrymme för att fördjupa kritiska analyser och praktiker i mobiliseringsarbetet.

Genom att betona det kollektiva strävandet – ”partnerskapet”– som motor för verksamhetsutvecklingen och behovet att forma alternativa analyser till rådande politik, kunde PLV grundlägga det Mignolo (2011) kallar för ”avlänkning”. De lär sig genom att avlära sig de dominerande perspektiven. En viktig aspekt i detta arbete är att betona rasismen som problem i människors vardag:

När vi säger ”vi förstår”, är det inte typ, ”vi lyssnar på dig, vi ser dig”. Utan det är att det här du varit med om, det du berättar, vi har varit med om det du berättar om och därför behöver inte folk hålla på att ”tona ner” sig själva. Ta till exempel rasism, ofta är det ju något som folk inte ens tror påverkar hela din vardag, men vi vet att det är så. Vi vet att det påverkar om du får jobb, vilka betyg du har, och i och med att vi vet det försöker vi jobba antirasistiskt. Vi synliggör detta för människor: när du söker jobb kanske folk ställer rasistiska frågor till dig, då måste du vara beredd på det. Vi kan inte låtsas som att rasismen inte finns, som att alla behandlas lika. (IP5 Malmö)

Utgångspunkten att rasismen är grundläggande för människors livsvillkor tolkar vi som en form av epistemologisk civil olydnad, i synnerhet inom ramen för professionellt socialt arbete som tenderar att förstå rasismen som marginellt fenomen (Eliassi 2017). Det som skiljer PLV:s arbete från andra områdesbaserade utvecklingsprojekt är de anställdas antirasistiska förhållningssätt och deras förankring i lokalsamhällena. De har en fot både i det professionella sociala arbetet och i gräsrotsrörelser, vilket gör att de är öppna för rörelsernas idéer och bidrag till det sociala arbetet. Det innebär samtidigt ett omfattande, tidskrävande och emotionellt arbete. PLV arbetar stundtals dygnet runt, genom ständigt pågående samtal och relationer med varandra, med aktiva i civilsamhället och med lyhördhet för akuta händelser, såsom skjutningar, bränder och annat i lokalsamhället. Det innebar exempelvis att de ”aldrig släppte taget” (IP4 Stockholm), och att de ”nästan jobbade ihjäl sig” (IP4 Stockholm). De anställda i Stockholm positioneras ganska snabbt som en kritisk röst i relation till kommunala förvaltningar (Kings m.fl. 2019). Denna obekväma position lägger ett omfattande emotionellt ansvar på de enskilda organisatörerna och på kollektivets samstämmighet, vilket kräver mycket understöd från moderorganisationen, något som man inte alltid får.

De anställda rör sig mellan olika sfärer, alltifrån statusfyllda företagsmöten till lokala föreningsammansamlingar i orten, vilket kan tolkas som kärnan i det gränsöverskridande kreativa arbetet (Newman 2012). Samtidigt innebär detta arbete en ständig uppluckring av det professionella och privata, av vad som betraktas som professionell kunskap och personliga erfarenheter. Uppluckringen tolkar vi som en styrka och ett exempel på hur PLV genom sitt arbete ifrågasätter många av de dominerande

föreställningarna om vad som är ett professionellt socialt arbete och vems kunskap som anses vara viktig i utformandet. Men det skapas samtidigt en sårbarhet organisatoriskt, eftersom målsättningen var att arbeta långsiktigt, samtidigt som mycket av pågående aktiviteter beror på deras egna personliga nätverk och legitimitet:

Personliga relationer, legitimitet och tillit är avgörande. Personer som jag, om jag går, kommer jag ta med mig mycket. Det är inte hållbart. Nivån av *förankring*, det är inte för att jag har gått på universitetet, arbetet kanske stannar upp. Det här är svårare än vad Rädda Barnen tror. De kör på, men det krävs resurser, stabilitet och arbete med det lokala civilsamhället. (IP2 Stockholm)⁴

Citatet fångar en central spänning inom organisationen, som orsakas av att de anställda upplever att de inte ges den tid och resurser som behövs för att förverkliga PLV-visionen.

Att röra sig mellan olika rum, är ett omfattande emotionellt och tidskrävande arbete som de anställda varken fick tid, resurser eller legitimitet för. Det krävande emotionella arbetet och osäkerheten förknippad med att röra sig mellan olika organisatoriska gränser skapar behovet att forma tryggare rum för att bygga allianser med likatänkande organisationer. Det här arbetet skedde framförallt genom att skapa nya allianser och förstärka den lokala förankringen.

Nya allianser och strategier: partnerskap och lokal förankring

Genom de officiella målsättningarna *Partnerskap för social hållbarhet* och *Integrerad värdekedja* var PLV:s vision paradoxalt nog att frångå fällan att bli ett konventionellt lokalt utvecklingsprojekt, genom att använda samma språkbruk som traditionella projekt (Rädda Barnen 2016). De begränsade resurserna och begreppen som användes signalerade inget annorlunda än vad som är brukligt när det kommer till sociala projekt i den urbana periferin, oavsett om de är statligt initierade eller av en etablerad civilsamhällesorganisation utan stark förankring lokalt. Emellertid var detta språkbruk långt ifrån det antirasistiska och emancipatoriska språk som användes av de sociala organisatörerna. Våra initiala intryck till trots, bidrar vår analys av PLV:s strategi att göra Newmans begrepp (2013) *offentliggörande* politik liksom *gränsöverskridande kreativt arbete* gällande som beskrivning av deras politiska arbete. Tillsammans med andra aktörer öppnar PLV upp för gränsöverskridande samtal som möjliggör nya former av kreativt politiskt arbete och synliggörande av alternativa analyser: vad som förstås som sociala problem och hur (och av vem) de ska lösas.

4 Vår kursivering.

Genom att luckra upp en dikotom förståelse mellan aktivism och politik/styrning, kan vi tolka PLV:s strategi som ett sätt att länka ihop politikens insida och utsida. PLV:s målsättningar var inte bara att mobilisera lokalsamhället, utan att också agera som påverkanspart i den etablerade politiken. Genom ledordet ”partnerskap” bjuder PLV in till samtal och samverkan med olika aktörer, dels lokalt verksamma aktörer engagerade i liknande frågor, dels andra myndigheter, företag och organisationer som på olika sätt bidrar med resurser. Ett nära samarbete utvecklas till exempel mellan Järvaskolan och PLV genom att kill- och tjejforumen arrangerar grupper med elever från skolan i Folkets Husbys lokaler.

Genom en inbjudande och avpolitiserad attityd fungerar ”partnerskapet” som ett verktyg för att *sammanlänka* olika aktörer i syfte att *synliggöra* PLV:s dekoloniala perspektiv. För de unga sociala organisatorerna fungerar RB:s ”varumärke” som en legitimerande resurs och öppnar dörrar för samtal i det som beskrevs som ”projekt-djungeln”. Det var trots allt de som satte agendan för samtalen. Partnerskapsmodellen blir en taktisk process för att initiera offentliga konversationer där PLV:s dekoloniala problemdefinitioner kunde påverka andra aktörer. Det fanns också en annan mening med ”partnerskapet”, som blev synlig under möten och samarbeten med en annan uppsättning aktörer. De här individerna och organisationerna står närmare PLV:s synsätt och vision. I våra initiala observationer var det svårt att se kopplingen mellan de sociala organisatorernas antirasistiska ambitioner och deras avpolitiserade och diplomatiska förhållningssätt vid partnerskapsmöten med företag och myndigheter. Men på möten tillsammans med det som kallades för ”lokala” partners deltog sociala organisatörer och deras (ofta relativt ensamma) motsvarigheter inom andra etablerade organisationer, som Folkets hus och parker, Hyresgästföreningen och Arbetarnas bildningsförbund. De här mötena framträder som trygga rum för taktiska, strategiska och ideologiska alliansbyggande processer. Tonen i samtalen är mer politiserade och förtroliga, men också mer utforskande och öppna. Här tas problem med händelser och strategier upp för diskussion lika mycket som möjligheterna att med gemensamma ansträngningar lösa dem. Här formar PLV en allians och förmågan att avlänka sig, genom att skapa samtal där en uppsättning nya frågor ställs:

Vi har inte hittat alla svaren, men vi har hittat en rad frågor som vi kan ställa oss själva, som förstärker arbetet med att skapa ett partnerskap som understödjer det lokala förändringsarbetet i relation till en gemensam samhällsanalys där vi ser gemensamma utmaningar, och där vi försöker använda RB och PLV för att skapa den lokala fokusen, och arbete med förändring. Det är en hög ambitionsnivå, men det säger något om den organisation vi vill vara. (IP5 Stockholm)

Även om alliansen inte kan besvara alla frågor, skapas en plattform för att, som Mignolo skriver, förändra premissen för samtalet genom att förankra den i strategier av att befinna sig i ett epistemologiskt gränsland. Det är i varje stund inte avgörande att ha ett svar, utan målet är att forma en diskussion med en allians som delar samma kritiska medvetenhet om behovet att avlänkas etablerade sanningar:

Det handlar om att det finns nyckelpersoner som också delar samma analys om hur maktlöshet formas och har de praktiska verktygen, bemötande och så vidare. Det måste finnas personer som kan det lokala, delar samma världsbild, exempelvis om att fokusera på orsaker och inte symptom, delar samma analys om maktlöshet och så vidare. Samtidigt behövs lokal förankring, vissa vill mycket men har inte resurserna. (IP1 Stockholm)

Den lokala förankringen och samtalen med organisationer som var verksamma i området möjliggjorde *offentliggörande* av alternativa analyser och praktiker. Samtalen som fördes med de lokalt förankrade organisationerna, och som organiserades av PLV, ser vi som ett exempel på att tillsammans skapa förutsättningar för att sprida nya offentliga diskurser som kritiserar och utmanar de dominerande sanningarna och lösningarna.

En förutsättning för att detta ska vara möjligt är att de sociala organisatörerna och alliansen förankras i den lokala kontexten. PLV pratar återkommande om "lokalt ägandeskap" för att påminna om att alla verksamheter ska komma från och vara förankrade hos dem som bor i området och drabbas av problemen. De anställdas roll i områdena är att vara och verka på plats genom att skapa relationer och bygga tillit med det lokala föreningslivet. Denna roll innebär vad en anställd benämner som att ha "örat mot marken" (IP3 Stockholm). I Malmö benämns detta ibland som "rörelsepedagogik" och handlar om att tillsammans med de boende utveckla ett kritiskt tänkande och ett eget språk. I Stockholm arbetar man med det lokala föreningslivets organisering och verksamheter på ett sätt som stärker deras röst i det offentliga samtalet. Så här beskriver en anställd arbetet med "föreningsstöd", som drivs av den lokala alliansen:

Föräldrådet i Rinkeby börjar som ett spontant initiativ till nattvandring. De upptäcker att Ungdomens Hus är stängt. De pratar med mig och säger att de vill öppna ett café. Okej, då stöttar vi (PLV) det. Vi kontaktar stadsdelen, bildar en förening, tar fram årsmöte, medlemskap och efter några möten har man en förening. Efter två månader kommer de in i huset och tar över ett café som de driver själva, efter fyra månader har de en lokal, efter fem månader är de ute i media och börjar prata om vikten av att föräldrarna ska vara involverade i lösningar som rör

deras område eller deras barn. Sen är de med i tidningen och sen i SVT opinion live i Göteborg. Allt det här påverkar också utåt. Vi (PLV) sitter som en stödfunktion som säger att de kanske ska formulera frågan si eller så. (IP2 Stockholm)

I Malmö uppstår ett liknande initiativ som kallas *Organisationsakademin*. Syftet är att med olika aktörer verksamma på en mötesplats initiera projekt för hur de skulle kunna bidra till att stärka den lokala organisationen i området. Aktörerna i organisationsakademin har olika specialkunskaper som används för olika syften som föreningar efterfrågar: ansöka om projektmedel, kunskap om individuella rättigheter, organisera aktiviteter med mera. Genom stödet formas också en väv av aktörer som kan organiseras mot samma mål men med olika medel.

Att agera som stödfunktion för lokal organisation var ett strategiskt val av PLV, men visar sig vara ett arbete som kräver tid och tålamod. Framförallt kräver det respekt och kunskap om vad som sker lokalt och engagemang av lokalt förankrade och legitima röster med stort förtroende bland invånare i orten. En av de anställda i Malmö berättar om att stödja det lokala arbetet:

Vi har tittat på vilka föreningar som i sitt uppdrag ska vara boendecentrerade. Vilka har i sin vision att jobba med lokala aktörer, och om vi finns i Rosengård, vad ska vår roll vara för att skapa delaktighet och inflytande? Det gick ett halvår till att bara vara där på plats och förhålla mig till sammanhanget innan jag konkret kunde se vad vi kunde göra. [...] (IP 5 Malmö)

De anställdas gränsöverskridande, eller för att använda Mignolos (2011) ord gränsepistemologiska förhållningssätt, innebär att synliggöra erfarenheter och kunskaper som tidigare varit osynliga såväl inom som utanför organisationen. De samtal som fördes var början på en process som försökte förändra premisserna för hela samtalet om sociala problem, och inte bara dess innehåll. Genom att synliggöra alternativa analyser utmanas etablerade organisationer, samtidigt som en ny kollektiv kunskap med utgångspunkt i de boendes erfarenheter och liv formas. En viktig förutsättning för att forma allianser och lokal förankring är det vi kallar nya motoffentligheter i orten.

Att forma motoffentligheter: medborgardrivna mötesplatser

Arbetet med att bemäktiga den kollektiva förmågan, forma samverkan i nya allianser och att upparbeta förtroendefulla relationer med det lokala föreningslivet och andra nätverk kräver i sig att uppfinna nya politiska rum. PLV:s huvudkontor på RB är lokaliserat långt ifrån orterna för verksamheten, och de anställda behöver en bas att utgå

ifrån i lokalsamhället. I både Malmö och Stockholm mobiliserar det lokala föreningslivet samtidigt också för att förnya medborgardrivna mötesplatser. Detta var bakgrunden till att PLV:s konkreta fokus i mobiliseringsarbetet under 2016–2018 blev att stötta etablerandet av föreningsdrivna mötesplatser. I Järva ligger fokus i arbetet på Rinkeby Folkets Hus och Folkets Husby, i Malmö Rosengårds Folkets Hus. Att verka för att (re)etablera och finansiera husen som paraplyföreningar innebär att forma ett relativt autonomt men samlat socialt rum för organisering och mobilisering, möten och tillhandahållande av service till lokalsamhället. Genom fungerande mötesplatser skapas en bas och ett träningsläger för ett dekolonialt socialt arbete, och ett konkret fokus för att forma lokala allianser och förankring. ”Utan husen inga människor. De samlar människor. Tidigare duttade vi, vi blir en samlad kraft där behovet styrs av föreningarna”, säger en PLV-anställd (IP2 Stockholm). Platserna manifesterar också idén om att förse gräsrotsrörelser med långsiktiga plattformar för social mobilisering:

Det ska vara något som är kollektivt ägt, som på lång sikt ska kunna vara där även om inte RB är där, vi vill lämna verktyg som premierar nätverk som skapar hållbara strukturer på sikt. Och nu lånar vi ut vårt varumärke, vår tillit för att andra ska kunna ta över sen. (IP7 Malmö)

Citatet visar den kollektiva och mobiliserande visionen i PLV:s sociala arbete för att stärka självbestämmandet i lokalsamhället. Att skapa de egna rummen ser vi som ett uttryck för *gränsöverskridande kreativt arbete*. PLV använder sin legitimitet för att ge plats och utrymme för andra röster att ta över. Behovet av ett ” eget rum”, som inte är styrt av andra, kommer också utifrån svårigheter som PLV haft i samverkan med kommunala förvaltningar:

Alldeles i början hade vi inte landat i vad som var en demokratiskt styrd yta [...] Vi jobbade med forumarbete på en fritidsgård, men det var svårt att bedriva ett arbete inom en organisation som har en annan typ av styrning, och som är jättepåverkad av politik, och som har en viss syn på ungdomar, och som påverkas av en massa andra beslut. Så det är en jättestor skillnad att bedriva verksamhet i lokaler som är drivna av kommunen, eller av föreningar som har andra värden. I kommunen finns inte ett lokalt ägandeskap, för där jobbar man på uppdrag, de bestämmer till exempel när det ska vara öppet och det kanske inte alls passar verksamheten. Vi behöver egna ställen. [...] (IP5 Malmö)

En annan PLV-anställd motiverar att kampen för medborgardrivna mötesplatser i sig fungerar som ett sätt att skapa självförtroende och självbestämmande kring de nya strategierna: ”Det finns ett maktåtertagande i att ha en plats, att det finns platser

där det inte är förutbestämt vad du är och varför du ska vara där, platser som folk kan formulera själva” (IP6 Malmö). Genom arbetet med mötesplatserna utkristalliserar samverkan med olika aktörer som kan bidra med resurser. Rummen skapas därmed inte i konkurrens mellan olika aktörer utan i en strävan att genom kollektiva ansträngningar forma en gemensam förmåga för att vidare fördjupa samverkan och förverkliga respektive organisations mål. Det innebär att man tydligare gemensamt kan arbeta mot samma mål, men inte göra samma saker. De egna rummen för självbestämmande som PLV betonar ska fyllas med mening och innehåll av de människor som bor i området och bli i sig plattformar för mobiliseringens kritiska förmåga att våga ställa nya frågor, utan att nödvändigtvis uppfinna omedelbara och klara svar. Skapandet av de egna rummen, där folk kan formulera sig själva, som den intervjuade uttrycker ovan, tolkar vi därför som en central del av det dekoloniala sociala arbetet.

Avslutande reflektioner

Syftet med artikeln har varit att identifiera och analysera förutsättningar och strategier för att skapa ett kritiskt socialt arbete i *På lika villkor* (PLV), en verksamhet inom *Rädda Barnen* (RB) i den urbana periferin i Stockholm och Malmö. Vi har visat hur ett kritiskt socialt arbete av, med och för människor, förankrat i idéer om social mobilisering kan återuppfinnas i gränslandet mellan sociala rörelser och det professionella sociala arbetet. Vår utgångspunkt har varit omvandlingen av PLV:s verksamhet från ett traditionellt utvecklingsprojekt i den urbana periferin till ett dekolonialt kritiskt socialt arbete. Grunden i denna omvandling är verksamhetens lyhördhet, öppenhet och samarbete med de antirasistiska och kritiska gräsrotsorganisationer som kämpar för ett samtal om strukturella orsaksmekanismer bakom den sociala utsattheten i den urbana periferin. Vi identifierar tre element som centrala för PLV:s förmåga att utforma ett dekolonialt socialt arbete. För det första bidrar rekrytering och bemäktigande av en kritisk massa sociala organisatörer med nära koppling till förortsrörelsen, och med erfarenheter av rasism och migration med en lokal förankring och kritisk utgångspunkt i verksamheten. Som en anställd uttryckte sig, har personalens ”kroppar och hjärnor” en avgörande betydelse. Att de anställda har en lokal förankring och upplever en närhet till olika gräsrotsrörelser ger PLV en starkare legitimitet i sitt arbete med social mobilisering lokalt. Framförallt innebär det att ta avstånd från dominerande rasifierade föreställningar om sociala problem. För det andra bidrar den unika sammansättningen av de anställda till det Newman benämnt som *offentliggörandets politik* – vilket ger det sociala arbetet möjligheter att synliggöra alternativa analyser och idéer. Det möjliggör en lokal mobilisering av i första ledet en lokal allians av likasinnade aktiver och professionella verksamma i socialt arbete. Med Mignolo (2011) analyserar

vi den gemensamma plattformen som att initiera en dekolonial process av epistemologisk civil olydnad. Aktivister och professionella förenas i ett kollektivt sökande efter andra frågor, svar, lösningar och arbetsformer än de rådande. PLV bidrar till att öppna upp ett alternativ för en annan förståelse av utveckling med utgångspunkt i de levda erfarenheterna i respektive stadsdelar. Det möjliggörs, för det tredje, genom ett konkret fokus på att under en tid kämpa fram nya motoffentligheter genom att (re) etablera medborgardrivna mötesplatser. Dessa rum ger utrymme för organisatörerna i PLV att samla människor, organisationer och idéer för att formulera nya politiska krav och alternativ. Rummen möjliggör därför både att sammanlänka befintliga processer och aktörer och att arbeta gränsöverskridande och kreativt i gränslandet mellan rörelser och det professionella sociala arbetets olika stuprör. Dessa mobiliserande praktiker menar vi är centrala för att skapa PLV:s kritiska och dekoloniala sociala arbete.

Vi menar inte att PLV:s verksamhet är den enda förekommande, eller möjliga vägen för att återuppfinna kritiskt socialt arbete. Vi vill inte heller påstå att verksamheten förmådde förverkliga alla uppställda mål. Vi menar snarare att den tilltagande sociala ojämlikheten som allt mer förklaras utifrån rasifierade föreställningar om människor och områden, menar det sociala arbetet att anamma dekoloniala förhållningssätt. Dekolonial politik handlar i vår tolkning om att utnyttja det motstånd som finns i befintliga hörn och skrymslen mot den rådande ojämlika nyliberala ordningen, och i ett första steg att förse de inblandade med en plattform och bemäktigande mod att i kollektiv reflektion ställa nya frågor (jfr Mignolo 2011). Vi menar att de sociala organisatörerna i PLV och deras allianser åstadkommer just detta genom att forma alternativ till rådande politik och genom att försöka förändra premisserna för samtalen om "problemen i förorten". Ytterst påtaglig blir denna strävan om förändring i apropriering av rum för att forma antirasistiska och lokalt förankrade rörelser kollektiva arbeten. Genom motoffentligheterna ger PLV rum åt social mobilisering som metod för social förändring. Givet dagens professionaliserade, individfokuserade och allt mer repressiva sociala arbete är detta att betrakta som en viktig motpol med utvecklingspotential.

Referenser

- Burawoy, M. (2003) Revisits. An outline of a theory of reflexive ethnography. *American Sociological Review*, 68(5): 645–679.
- Dahlstedt, M. & Lalander, P. (2018) Inledning. I: M. Dahlstedt & P. Lalander (red.) *Manifest. För ett socialt arbete i tiden*. Lund: Studentlitteratur.
- Denvall, V., Heule, C. & Kristiansen, A. (red.) (2016) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Dikec, M. (2007) *Badlands of the republic. Space, politics and urban policy*. Oxford: Blackwell Pub.
- Dominelli, L. (2002) *Anti-oppressive social work theory and practice*. UK: Palgrave.
- Eliassi, B. (2017) Conceptions of immigrant integration and racism among social workers in Sweden. *Journal of Progressive Human Services*, 28(1): 6–35.
- Fook, J. (2003) Critical social work. The current issues. *Qualitative Social Work*, 2(2): 123–30.
- Fraser, N. (1990) Rethinking the public sphere. A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text*, (25/26): 56–80.
- Freire, P. (1976) *Pedagogik för förtryckta*. Stockholm: Gummeson.
- Hicks, S. & Jeyasingham, D. (2016) Social work, queer theory and after. A genealogy of sexuality theory in neo-liberal times. *The British Journal of Social Work*, 46(8): 2357–2373.
- Herz, M. (2016) "Then we offer them a new project". The production of projects in social work conducted by civil society in Sweden. *Journal of Civil Society*, 12(4): 365–379.
- Kings, L. (2011) *Till det lokals försvar. Civilsamhället i den urbana periferin*. Lund: Arkiv förlag.
- Kings, L., Mulinari, P. & Tahvilzadeh, N. (2019) *Partnerskapsmodellen inom på lika villkor. Följeforskning 2018*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Korpi, W. (1978) *The working class in welfare capitalism. Work, unions and politics in Sweden*. London: Routledge & Kegan Paul.
- León Rosales, R. & Ålund, A. (2018) Aktivism som platskamp: Självpositionering och medborgarskapande inom den svenska förortsrörelsen. *Arkiv Tidskrift för samhällsanalys, Platskamp*, (9): 53–76.
- Mattsson, T. (2010) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Malmö: Égalité.
- Mignolo, W.D. (2011) Geopolitics of sensing and knowing. On (de)coloniality, border thinking and epistemic disobedience. *Postcolonial Studies*, 14(3): 273–283.
- Mullaly, R. (2010) *Challenging oppression and confronting privilege. A critical social work approach*. Don Mills, ON: Oxford University Press.
- Noble, C. (2015) Social protest movements and social work practice. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 22(2): 518–24.
- Newman, J. (2012) *Working the spaces of power. Activism, neoliberalism and gendered labour*. London: Bloomsbury Academic.
- Newman, J. (2013) Performing new worlds? Policy, politics and creative labour in hard times. *Policy & Politics*, 41(4): 515–532.
- Newman, J. (2014) Governing the present. Activism, neoliberalism, and the problem of power and consent. *Critical Policy Studies*, 8(2): 133–147.
- Nordling, V. (2017) *Destabilising citizenship practices? Social work and undocumented migrants in Sweden*. Lund: Social Work, Lunds universitet.
- Nouf-Latif, F., Bertilsdotter-Rosqvist, H. & Markström, U. (2019) Narratives of ideal and sec-

- ond-option jobs among young adults with high functioning autism. *Nordic Social Work Research*, 9(2): 104–117.
- Pålshaugen, Ø. (2006). Dilemmas of action research. An introduction. *International Journal of Action Research*, 2(2): 149–162.
- Rädda Barnen (2016) *På lika villkor. Rädda Barnens arbete i socioekonomiskt utsatta bostadsområden i Sverige*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Rädda Barnen (2018) *Barnfattigdom i Sverige. Rapport 2018. Forskning och analys*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Sernhede, O., León Rosales, R. & Söderman, J. (2019) *När betongen rätar sin rygg. Ortenrörelsen och folkbildningens renässans. Från stigmatisering till kunskapssökande och social mobilisering*. Göteborg: Daidalos.
- Söderman, E. (2019) *Resistance through acting. Ambivalent practices of the no border musical*. Lund: Social Work, Lunds universitet.
- Tahvilzadeh, N. & Kings, L. (2018) Att göra kaos. Om förortspolitik som urban styrregim och demokratiskt spel. *Arkiv. Tidskrift för samhällsanalys*, (9): 103–128.
- Thompson, N. (2002) Social movements, social justice and social work. *British Journal of Social Work*, 32(6): 711–722.
- Turunen, P. (2004) *Samhällsarbete i Norden. Diskurser och praktiker i omvandling*. Växjö: Växjö universitet.
- Urban, S. (2018) *Integration och grannskap. Hur kan staden hålla samman?* Lund: Studentlitteratur.
- Whyte, W.F. (1991) *Participatory action research*. Newbury Park: Sage.
- Young, I.M. (2002) *Inclusion and democracy*. Oxford: Oxford University Press.